

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اخلاق و سیاست

تألیف

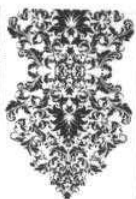
قاسم رمضانی

انتشارات استاد

ایران

مشهد

سرشناسه :
 عنوان و نام پدیدآور: اخلاق و سیاست / تألیف قاسم رمضانی
 مشخصات نشر: مشهد، استاد، ۱۳۹۶.
 مشخصات ظاهری: ۳۱۲ ص.
 بها: ۲۰۰,۰۰۰ ریال.
 شابک: ISBN: 978-600-6636-21-4
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا.
 یادداشت: کتابنامه: ص. [۲۹۰]-۳۰۲: همچنین بصورت زیرنویس.
 یادداشت: چاپ اول.
 موضوع: اخلاق و سیاست.
 موضوع: Political ethics.
 موضوع: اخلاق و سیاست - جنبه‌های مذهبی - اسلام.
 موضوع: Political ethics - Religious aspects - Islam.
 رده کنگره: ۱۳۹۶ الف ۵۵ / ر ۵۵
 رده دیویی: ۱۷۰
 شماره کتبشنا: ۴۷۲ / ۲۰

انتشارات استاد ایران، مشهد، میدان سعدی، تلفن: (۰۵۱)۳۲۲۵۶۴۷۱

www.NashreOstad.com ostad250@yahoo.com

نام کتاب: اخلاق و سیاست
 تألیف: قاسم رمضانی
 ویراستاران: علی کسرائیان، فاطمه سغری رشمانلو، امین فکری، محمد رمضانی
 طراح جلد: حدیثه رمضانی، محمد رمضانی
 تیراژ: ۵۰۰ نسخه
 قطع کتاب: وزیری
 سال چاپ: ۱۳۹۶
 چاپ: شمس
 بها: ۲۰,۰۰۰ تومان
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۳۶-۲۱-۴

مراکز پخش:

- کتابفروشی‌های معتبر خراسان شمالی
- فروشگاه مرکزی: مشهد، میدان سعدی، انتشارات استاد، فاکس (۰۵۱۳۲۲۳۸۸۹۶)، تلفن (۰۵۱)۳۲۲۵۶۴۷۱
- فروشگاه شماره ۱: مشهد، خیابان سعدی، بازارچه کتاب، تلفن (۰۵۱)۳۲۲۵۰۵۸۰

۰۹۱۵ ۵۸۶ ۷۳۴۵

ghasemramezani0098@gmail.com

نام ناشر:
 نشانی اینترنتی:

کلیه حقوق قانونی و شرعی برای مؤلف محفوظ است. تکثیر تماماً یا قسمتی از این اثر به صورت حرفه‌ای و چاپ مجدد، چاپ الکترونیک، فیکس، فتوکپی، و انواع دیگر چاپ ممنوع است. نقل مطالب به صورت معمول در مقاله‌های تحقیقاتی با ذکر نام کامل مؤلف و کتاب آزاد است، متخلفان به موجب بند ۵ از ماده ۲ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان و هنرمندان، تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

۱۱	پیشگفتار
۱۵	مقدمه
فصل اول: مفاهیم و کلیات اخلاق/ ۲۱	
۲۳	معنای لغوی اخلاق
۲۴	معنای اصطلاحی اخلاق
۲۵	مفهوم اخلاق
۳۳	اخلاق فردی
۳۳	اخلاق اجتماعی
۳۵	اخلاق بین المللی
۳۵	اخلاق مثبت و اخلاق منفی
۳۶	احادیث و روایات
۴۶	سؤال‌های مربوط به فصل اول

فصل دوم: کلیات و مفاهیم سیاست / ۴۷

۴۹	معنای لغوی سیاست
۴۹	معنای اصطلاحی سیاست
۵۲	مفهوم سیاست
۶۰	دیدگاه برخی اندیشمندان در مورد سیاست

سیاست اخلاقی	۷۰
رویکرد عدم پابندی به اخلاق	۷۴
اخلاق سیاسی و اخلاق مسئولیت	۷۵
ارتباط اخلاق و سیاست	۷۹
اهمیت اخلاق در رابطه با سیاست	۸۸
سیاست اخلاقی و اخلاق سیاسی	۸۹
تعامل اخلاق و سیاست	۹۰
تأملی ب. بایگاه اخلاق در سیاست	۹۰
بی پدر و مادر شدن سیاست	۹۱
نگاهی دیگر به نقش اخلاق در عرصه سیاسی	۹۷
رابطه اخلاق و سیاست	۹۷
نگاه اخلاقی به سیاست	۹۷
نگاه ماکیاوولی به سیاست	۹۸
سؤال‌های مربوط به فصل دوم	۱۰۰

فصل سوم: بررسی رابطه و نسبت اخلاق و سیاست/ ۱۰۱

اخلاق و سیاست	۱۰۳
(۱) آموزه جدایی اخلاق از سیاست	۱۰۳
(۲) آموزه تبعیت اخلاق از سیاست	۱۰۵
(۳) آموزه دوسطحی اخلاق و سیاست	۱۰۷
(۴) آموزه یگانگی اخلاق و سیاست	۱۰۹
نسبت اخلاق و سیاست؛ بررسی چهار نظریه	۱۱۰
الف) نظریه جدایی اخلاق از سیاست	۱۱۳
بررسی این نظریه	۱۱۶
ب) نظریه تبعیت اخلاق از سیاست	۱۱۹
بررسی این نظریه	۱۲۲
ج) نظریه اخلاق دوسطحی	۱۲۴

۱۲۶	بررسی این نظریه
۱۲۸	(د) نظریه یگانگی اخلاق و سیاست
۱۲۹	بررسی این نظریه
۱۳۶	جمع بندی
۱۳۸	سؤال های مربوط به فصل سوم
فصل چهارم: اخلاق و سیاست در آیات و روایات/ ۱۳۹	
۱۴۱	مقدمه
۱۶۲	سیاست در قرآن کریم
۱۶۶	محورهای سیاسی قرآن
۱۶۷	قرآن و مسئولان قدرت سیاسی، حاکمیت و اطاعت
۱۶۷	قرآن و اصطلاحات مبتنی بر قدرت و سیطره سیاسی
۱۷۱	قرآن و حاکمیت مشروع
۱۷۹	قرآن و حاکمیت نامشروع
۱۸۲	رابطه اخلاق و سیاست در آیات و روایات
۱۸۵	جمع بندی
۱۸۷	سؤال های مربوط به فصل چهارم
فصل پنجم: اخلاق و سیاست از دیدگاه اسلام رانمه ﷺ/ ۱۸۹	
۱۹۱	سیاست در اسلام
۱۹۱	سیاست در غرب
۱۹۲	سیاست در مکتب اسلام
۱۹۲	جایگاه اخلاق در سیاست اسلامی
۱۹۲	تنیدگی اخلاق با سیاست
۱۹۲	حفظ عزت در سیاست
۱۹۳	دوری از رذائل در سیاست
۱۹۳	توجیه وسیله با هدف
۱۹۳	وسائل مجاز و غیرمجاز

۱۹۴	روش مؤسس اسلام
۱۹۴	سیره پیامبر در اخلاق سیاسی
۱۹۴	روش تبلیغی پیامبر
۱۹۵	سیاست توأم با پارسائی
۱۹۶	روش سیاسی پیامبر
۱۹۶	اخلاق سیاسی در رفتار پیامبر ﷺ
۱۹۷	اخلاق سیاسی در اندیشه امام علی (ع)
۱۹۸	أ. مبانی فکری اندیشه حضرت علی (ع) درباره اخلاق سیاسی
۱۹۹	ب. وجوه مهم اندیشه امام علی (ع) درباره سیاست و اخلاق
۲۰۰	۱. حق مداری و اخلاق سیاسی
۲۰۲	۲. آخرت گرایی، بنیاد اخلاقی به سیاست
۲۰۵	۳. اخلاق فردی و اخلاق سیاسی
۲۰۵	۴. غایت سیاست از دیدگاه امام علی (ع)
۲۰۶	۵. روش زمامداری اخلاقی از دیدگاه امام علی (ع)
۲۰۷	۶. عدالت، مبنای سیاست اخلاقی
۲۰۷	۷. اخلاق سیاسی، مصلحت سیاسی
۲۰۸	۸. رعایت حدود الهی در سیاست
۲۰۸	۹. کرامت انسانی و سیاست اخلاقی
۲۰۹	۱۰. اخلاق کارگزاران سیاسی
۲۱۱	۱۱. نفی قدرت طلبی
۲۱۴	۱۲. وفای به عهد
۲۱۵	۱۳. حقوق مردم در قبال حکومت
۲۱۷	سه رکن اخلاقی سیاست در اندیشه امام خمینی (ره)
۲۱۸	الف) صداقت
۲۲۱	ب) انتقادپذیری
۲۲۹	ج) ساده زیستی

کارکرد سیاسی زهد چیست.....	۲۲۹
اخلاق سیاسی.....	۲۳۴
۱. درس اخلاق سیاسی بگویید.....	۲۳۶
۲. تقوای سیاسی چیست.....	۲۳۷
۳. سیاست بدون اخلاق آفت است.....	۲۳۸
۴. جدایی دین از سیاست، جدایی اخلاق از سیاست.....	۲۳۸
۵. هدف از حکومت در سیاست اخلاقی.....	۲۳۹
۶. در مکتب امام ع ، سیاست ممزوج با معنویت است.....	۲۴۱
۷. سیاست اسلامی، سیاست بدون مکرو و نیرنگ است.....	۲۴۲
۸. هر حرف را نبی..... زد و لوحق باشد.....	۲۴۳
۹. وحدت به چه..... مناسبت و چه لزومی دارد.....	۲۴۴
۱۰. حرف خلاف ر..... است. حرف دشمن است.....	۲۴۵
۱۱. هر کس در اصول حرکت..... جزء این مجموعه است.....	۲۴۶
۱۲. در کار سیاسی ظلم نکنید.....	۲۴۷
۱۳. در اظهار مواضع انصاف را رعایت کنید.....	۲۴۸
۱۴. دروغ و تهمت در سیاست اسلامی جای..... ندارد.....	۲۴۹
۱۵. پرهیز از قول به غیر علم.....	۲۴۹
۱۶. فضای اهانت ممنوع.....	۲۵۱
سؤال‌های مربوط به فصل پنجم.....	۲۵۲
فصل ششم: آفات و راهکارهای اخلاق و سیاست / ۱۵۶	
آفات سیاست (اصول سلبی).....	۲۵۵
قدرت طلبی.....	۲۵۵
استبداد و خودکامگی.....	۲۵۶
خشونت و ورزی.....	۲۵۹
تنگ نظری و انحصار طلبی.....	۲۶۲
دنیا زدگی.....	۲۶۳

۲۶۶.....	دروغ‌گویی و فریب‌کاری
۲۶۷.....	تزویر و ریاکاری
۲۶۹.....	سازش‌کاری
۲۷۰.....	پیامدهای سیاست معنویت‌گریز
۲۷۱.....	۱. استعمار
۲۷۱.....	۲. جنگ‌های خانمان سوز بین‌المللی
۲۷۱.....	۳. ایما از دوات‌های دست‌نشانده
۲۷۲.....	۴. دناپرستی و مادی‌گری
۲۷۴.....	بداخلاقی سیاسی
۲۷۴.....	سیاست منهای اخلاق
۲۷۷.....	اخلاق؛ حلقه مفقوده سیاست امروز ما
۲۷۷.....	تأثیر بداخلاقی و قانون‌ستیزی بر جامعه
۲۷۸.....	نهادینه‌سازی اخلاق در سیاست
۲۸۰.....	سیاست‌مداران خوش‌اخلاق چه کسانی هستند
۲۸۱.....	برای اصلاح اخلاق سیاسی چه باید کرد
۲۸۲.....	نقش رسانه‌ها در رواج بداخلاقی سیاسی
۲۸۳.....	ترس برخی سیاسیون و رسانه‌ها از واقع‌بینی و رفتار معادل
۲۸۴.....	سی‌ویژگی سیاست‌مدار
۲۸۷.....	سؤال‌های مربوط به فصل ششم
۲۸۹.....	منابع و مآخذ
۲۹۱.....	نمایه آیات:
۲۹۱.....	نمایه روایات:

پیشگفتار

در دنیای اخلاق گریز امروز که به بهانه‌های واهی چون پیشرفت و ترقی، سکولاریسم و دموکراسی ارزش‌های اخلاقی نادیده گرفته می‌شوند و متعاقب آن جلوه‌های کریه و ناشایستی ارزش‌ها رسالت‌مداران و مستکبران جهان آشکار می‌گردد که اقدامات ضد اخلاقی خویش را تحت ظاهری موجه و بشر دوستانه، با مکر و حيله پنهان می‌کنند، ارزش تعالیم اخلاقی اسلامی در عرصه کُنش سیاسی آشکارتر می‌گردد. شاید پنداشته شود نسل امروز تحت تاثیر تبلیغات رسانه‌ای و ناهنجاری‌های ناشی از ادغام و زندگی در شرایط جهان‌ساز و تهاجم فرهنگی غرب قدری از این ارزش‌ها فاصله گرفته باشد، اما به دلیل داشتن طُهرت پاک الهی همگان ضرورت اخلاق، انسان دوستی، صداقت و پاکی را در عرصه سیاسی از صمیم وجود درک می‌کنند و با اندک تفحصی می‌توانند ارزش‌های تعالیم و اخلاق‌گرایی را در تعالیم اسلامی، سیره معصومین (علیهم‌السلام) و بنیانگذاران و اسوه‌های جامع اسلام روز ما بیابند.

مؤلف در این اثر با قلمی ساده و روان و با ذکر نمونه‌های بارزی از رفتارهای اخلاقی در سیره معصومین (علیهم‌السلام) جلوه‌هایی از اخلاق و سیاست را برای عموم مردم به‌ویژه کارگزاران نظام اسلامی بیان کرده است.

از آنجا که در تألیف کتاب حاضر، علاوه بر ارجاعات و زیرنویس‌های متن، منابع و مدارک دیگری مورد استفاده و مراجعه قرار گرفته است، در پایان کتاب با معرفی منابع مورد استفاده، اصل اخلاقی امانت‌داری علمی و رعایت و حق معنوی مؤلفین آثار محترم شمرده شده است.

این اثر مانند دیگر نوشته‌ها، خالی از عیب و نقص نیست و تذکر لغزش‌ها موجب امتنان خواهد بود.

این کتاب، درشش فصل به شرح ذیل تدوین و تشریح شده است.

فصل اول به کلیات بحث شامل: یک مقدمه و چارچوب مفهومی معنای لغوی واصطلاحی اخلاق، مفهوم اخلاق، اخلاق از دیدگاه فردی و اجتماعی، اخلاق بین‌المللی، اخلاق مثبت و اخلاق منفی و چهل حدیث در مورد اخلاق پسندیده می‌باشد.

فصل دوم، معنای لغوی واصطلاحی سیاست، مفهوم سیاست، دیدگاه برخی اندیشمندان در مورد سیاست، اهمیت اخلاق در رابطه با سیاست، سیاست اخلاقی و اخلاق سیاسی، تعامل اخلاق و سیاست، تأملی بر جایگاه اخلاق در سیاست، نگاهی دیگر به نقش اخلاق در عرصه سیاسی، رابطه اخلاق و سیاست را مورد بررسی قرار می‌دهد.

در فصل سوم، چهار آموزه عمده در باب رابطه اخلاق و سیاست و چهار نظریه نسبت اخلاق و سیاست مورد بررسی قرار می‌گیرد.
در فصل چهارم، به رابطه اخلاق و سیاست در قرآن، آیات و روایات پرداخته می‌شود.
در فصل پنجم، سیاست در اسلام، اخلاق سیاسی در زمان پیامبر ﷺ، اخلاق سیاسی در اندیشه امام علی علیه السلام، سه رکن اخلاقی سیاست در اندیشه امام خمینی و اخلاق سیاسی مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

در فصل ششم که فصل پایانی است، آفات سیاست (اصول سلبی)، پیامدهای سیاست معنویت‌گریز، رفتار سیاسیون، بداخلاقی سیاسی، سیاست منهای اخلاق، بی‌اخلاقی سیاست‌مداران، نهادینه سازی اخلاق در سیاست، راهکار اصلاح اخلاق سیاسی، نقش رسانه‌ها در رواج بداخلاقی سیاسی، ترس برخی سیاسیون و رسانه‌ها از واقع‌بینی و رفتار متعادل و سی‌ویژگی سیاست‌مدار، مطرح می‌شود.

مقدمه

جایگاه اخلاق در نظام اجتماعی از دیرباز مورد توجه و امعان نظر متفکران و اندیشمندان اجتماعی و مکاتب گوناگون الهی و بشری قرار داشته است و اخلاق به مثابه چارچوب بنیادین حیات بشری از جمله مقولاتی است که انسان متفکر از آغاز حیات خود را مشغول آن بوده است و آموزه‌های اخلاقی در حسن سلوک و تعامل آدمیان با یکدیگر، بخش مهمی از دغدغه‌های اندیشه‌های اندیشوران و خردورزان را به خود اختصاص داده است. رهنمودهای اخلاقی ادیان نیز با مباحث و گفتمان مربوط به حوزه‌های اخلاق اعم از اخلاق فردی و اجتماعی پیوندی دیرینه و دیرپای دارد. بنابراین اخلاق را می‌توان یکی از سرچشمه‌های معنایی زندگی انسان و از جمله مؤلفه‌های تمایزبخش از زندگی دیگر موجودات دانست. وجود نظام اجتماعی مبتنی بر سلسله اصول، هنجارها، ارزش‌ها و الگویی است که معمولاً اخلاق نامیده می‌شود.^(۱)

جامعه‌شناسان اخلاق را به منزله خونی تلقی کرده‌اند که پیوسته و به صورت پنهان در پیکر جامعه و نهادهای اجتماعی در جریان است. از این دیدگاه، هیچ نهاد، حرفه و قلمروئی نیست که قادر باشد فارغ از اخلاق، که مرزهای سلوک و رفتار بهنجار را معین می‌کند، به حیات مشروع خود ادامه دهد. اخلاق در هر جامعه ملاک و معیار باید و نبایدهای آن را تعیین می‌کند و انسان اجتماعی را در مسیر زندگی

غایت‌مند خود به سمت کمال، فضیلت و سعادت هدایت می‌کند.^(۱)

اخلاق، هم خاستگاه دینی دارد و هم متأثر از عرف، فرهنگ تاریخ و سایر پدیده‌های اجتماعی می‌باشد. در واقع، نوعی تعامل دائمی میان این مفاهیم و پدیده‌های اجتماعی و اخلاق وجود دارد، که باعث می‌شود در طول زمان، اصول، ارزش‌ها و هنجارهای پایدار، مقدس و جا افتاده جامعه صیقل بخورد و الگوهای موجه و تب‌بول رفتار فردی و جمعی را تشکیل بدهد.

اخلاق سیاسی از ترکیب دو کلمه اخلاق و سیاست تشکیل شده است و بین آن دو رابطه وجود دارد. رابطه بین اخلاق و سیاست، عموم و خصوص مطلق می‌باشد؛ یعنی اخلاق عام و سیاست بخشی از آن است. اخلاق در دو عرصه فردی و اجتماعی، ولی سیاست با اخلاق اجتماعی ارتباط دارد. اخلاق مقدمه و غایت سیاست است؛ به این معنی که کارگزاران پیش از ورود به سیاست، باید شرایط اخلاقی لازم را کسب کنند و بر آن عمل نمایند؛ بلکه هدف از سیاست و تشکیل نظام سیاسی، ایجاد و گسترش فضائل و مکارم اخلاقی در افراد و جامعه است.

اخلاق سیاسی به رفتارها و کردارهایی اشاره می‌کند که یک سیاست‌مدار باید در حوزه سیاست بدان پای بند باشد. در برخورد های سیاسی، چالش‌های سیاسی و اختلافات طبیعی بین احزاب، گروه‌ها و جناح‌ها، نوع برخورد، اخلاق و رفتار هم باید به گونه‌ای باشد که جامعه را تشنج، هرج و مرج و اختلاف در برقه نکشاند. در عین این که ممکن است با هم اختلاف کلان و سلیقه‌ای در ریس‌ها، رویکردها و راهکارها داشته باشند، ولی باید سعی کنند همدیگر را درک و تحمل و احترام نمایند. چنین برخورد سزاوارانه می‌تواند در توسعه سیاسی جامعه دین‌دار و حل مسائل بزرگ سیاسی نقش بسیار مثبتی ایفا کند؛ اما اگر در این حوزه، نوع رفتارها نسبت به همدیگر تخریبی باشد، به گونه‌ای که برای کنار زدن رقیب از هیچ حيله و مکرری کوتاهی نکنند، بی شک جامعه به بحران سیاسی مبتلا خواهد شد. متأسفانه

یکی از مشکلات دامن‌گیر بعضی از سیاست‌مداران، در این نظام مبتنی بر ارزش‌های اخلاقی و دینی، همین است.

شاید بتوان به‌تنهایی تعریفی ساده از اخلاق داد، اما وقتی وارد قلمرو سیاست می‌شویم، مبحثی بسیار پیچیده و تاحدی متناقض می‌شود که شاید این دشواری به طرف مقابل یعنی سیاست برگردد و این از آن جهت است که سیاست از واژه‌هایی است که هم در مقام تعریف و هم در مقام بیان دارای پیچیدگی خاصی می‌باشد که در طول تاریخ معناها و استفاده‌های متفاوتی از این موضوع شده است. اخلاق و سیاست از مهم‌ترین حوزه‌هایی هستند که بشر همواره در مسیر زندگی‌اش به آن محتاج بوده است.

با کمی تعمق و پژوهش، تاریخ بشر روشن می‌گردد که در ادوار مختلف، فرمانروایان و حاکمان با این دو مفصله حیات به گونه‌ای متفاوت برخورد نموده‌اند به طوری که پیامدهای آن جامعه را تحت تأثیر خود قرار داده است. مسئله رنگ و بوی دیگری پیدا کرده و بسیار پیچیده و متناقض شود می‌گیرد. درحقیقت، این دشواری و تناقض از خود مفهوم ماهیت سیاست سرچشمه می‌گیرد. درست به همین خاطر است که از طلوع ستاره تفکر و اندیشه سیاسی در عصر باستان تا به امروز، فرشته اخلاق همواره پهلوی سیاست، نگران و دلوایس مسیر حرکت، مکمل و عملکرد آن بوده است. پیشگامان اندیشه و اخلاق از «کنفوسیوس» و «بودا» و «زرتشت» تا «افلاطون» و «ارسطو»، هریک به طریقی در باب فضیلت و اخلاق و رابطه آن با سیاست و جامعه آموزه‌ها و تعالیمی از خود به جای گذاشته‌اند.

امروزه ما با انبوهی از آراء و نظریات و دانش‌های انباشت شده درباره اخلاق و سیاست سروکار داریم که زمینه پیدایش مکتب‌ها و نحله‌های فکری متفاوتی را در طول قرون فراهم آورده است.

به همین لحاظ، پرداختن به بحث اخلاق و سیاست، در واقع غوطه‌ور شدن در دریائی از نوشته‌ها، کتب و رسالاتی است که در عرصه اندیشه ورزی و نظریه‌پردازی

در این قلمرو گسترده وجود دارد، لذا برای آنکه قادر باشیم از این دریای بیکران، تحفه‌ای فراخ‌دنیای متحول امروز و شایسته اهل اندیشه، دانش و بینش عرضه کنیم محور بحث را در این اثربه بررسی رابطه اخلاق و سیاست قرار داده‌ایم.

www.ketab.ir